

FARMANN

Norsk Forretningsblad

Farmann Magazine is a contrarian magazine rooted in Austrian Economics.

Published in Oslo since 1891. In English and Norwegian

Noam Chomsky, En Guru Ser Tilbake

Sep 8th, 2011 |

Av Odd Gunnar Skagestad

8 september 2011

En guru ser tilbake

Et celebret besøk

Aftenposten (morgennr.) brakte 6. ds. et digert førstesideoppslag samt en større reportasje/intervju i anledning av at Noam Chomsky besøker Kongeriket. For godt mål fulgte avisens aftenutgave opp med et tosiders oppslag med omtale av begivenheten. Noam Chomsky er ingen hvemsomhelst. Avisen kan fortelle at han er verdens viktigste intellektuelle, en opplysning som de færreste vil ta til motmæle mot. Når en påstand gjentas tilstrekkelig ofte, og i tilstrekkelig mange sammenhenger, vil den etterhvert anta en egendynamikk: Den vil kunne gjentas med et stadig sterkere skinn av troverdighet, og fremstå ikke bare som en sannhet, men som en selvfølgelighet. Slik skapes det fenomenet som den franske sosiologen Bourdieu kaller ”doxa” – et begrep som betyr oppfatninger og forestillinger som tas for gitt og som det derfor ikke stilles spørsmål ved.

På sporet av den tapte tid

La oss likevel prøve: Hva er det ved Chomsky som har gjort ham til ”verdens viktigste intellektuelle”? Aftenpostens oppslag gir få holdepunkter i så måte – ut over at New York Times og the Observer påberopes som sannhetsvitner. Ved graving i Noam Chomskys fortid kommer riktignok enkelte interessante forhold for en dag, men da må vi gå et godt stykke

bakover – for eksempel til ca. 1970. Etter å ha utgitt boken ”The Sound Pattern of English” i 1968 hadde Chomsky skaffet seg et navn som en av verdens fremste lingvister, samtidig som han også hadde begynt å gjøre seg bemerket som samfunnskritiker. Med denne kombinasjonen av faglig tyngde og politisk aktivisme kunne han fremstå på stadig flere arenaer som filosof, med Bertrand Russell som uttalt forbilde. Hans arenaer var de amerikanske universiteter og landets ”intellectual community”, og objektet for aktivismen var først og fremst Vietnam-krigen – et tema som den gang fullstendig dominerte den politiske diskurs og samfunnsdebatten forøvrig.

Chomskys mest utbredte politiske bok ”American Power and the New Mandarin” (1969) kom i norsk oversettelse (”De nye mandariner”) på Pax forlag i 1970. Bokens to hovedtemaer var kritikken av det liberale, behavioristiske ekspertveldet i sin alminnelighet, og kritikken av de intellektuelles delaktighet i Vietnam-krigen i særdeleshet. Begge deler utpreget ”tidsriktige” debatt-temaer, men – skulle man tro – på ingen måte oppsiktsvekkende saker. Ikke desto mindre skulle boken bli en avgjørende forutsetning for at Chomsky etter få år skulle vinne almen anerkjennelse som ”uomtvistelig en av nutidens betydeligste tenkere”, – for å gjengi en formulering benyttet av idéhistorikeren Peter Skagestad i Aftenpostens kronikk ”Noam Chomskys ’nye mandariner’ ” 13. september 1974.

Den intellektuelle merkevarebyggeren

Nøkkelen til forståelse av Chomskys innflytelse – en innflytelse som nå har vedvart uforminsket i over 40 år – ligger i hans evne til synergieffektiv bygging av seg selv som merkevare: Evnen til å skaffe seg oppmerksomhet ved å utnytte anerkjent status på ett felt til å skape seg en tilsvarende høy profil, med tilhørende autoritet, på andre områder. Fordi Chomsky hadde etablert seg som en genial banebryter innen et høyt spesialisert fagområde (empirisk språkvitenskap), kunne han få desto større oppmerksomhet og fremtre med desto større autoritet når han uttalte seg om emner av almen sosial og politisk interesse.

Siden Vietnam-krigen stod (og fortsatt står) så sentralt både som som tematisk objekt for Chomskys politiske engasjement og som analyse-kasus i hans filosofiske utlegninger, er det av interesse å se på hans forståelse av hvilke årsakssammenhenger som han mente (og mener) lå til grunn for at denne krigen kunne inntreffe, og få det forløp som den fikk. Ifølge Chomsky skyldtes krigen behavioristenes ekspertvelde: Maktutfoldelsen hos en ny klasse samfunnsvitenskapelige eksperter – ”de nye mandariner”. Denne klassen hadde skaffet seg

makt og prestisje i det moderne samfunn ved å gjøre fordring på en vitenskapelig ekspertise som var begrunnet ved en behavioristisk oppfatning av samfunnsvitenskapene. I denne forståelsen baserte Chomsky seg på en konspirasjonsteori om at krigen ble iverksatt og opprettholdt av ”de nye mandarinene”, som i Chomskys forklaringsunivers mer konkret betydde presidentene Kennedys og Johnsons liberale intellektuelle rådgivere. Deres motiv skulle være å verne om deres egen maktposisjon, som de identifiserte med den amerikanske stats maktposisjon.

Rikssynser og global guru

Enhver forklaringsmodell som bygger på en konspirasjonsteori vil erfaringsmessig lyde suspekt i de fleste akademikers ører. Chomskys betraktninger er likevel ikke helt uten hold i virkeligheten. Som fullstendig forklaring har teorien likevel åpenbare begrensninger, både ut i fra empiriske betraktninger og epistemologiske hensyn. Og som Peter Skagestad fremholdt i ovensiterte Aftenposten-kronikk: Vietnam-krigen ble utvilsomt utklekket av en gruppe liberale Harvard-professorer i Kennedys og Johnsons hjernetruer. Disse kan ikke frakjennes sitt moralske og historiske ansvar. Men det amerikanske folk kjempet ikke i Vietnam fordi det behaget ekspertene; de kjempet fordi de anså det som USAs plikt å forvare svake nasjoner fra aggresjon. (At Vietnam-politikken i ettertidens klare blikk fremstår som et enormt feilgrep og en av samtidens største tragedier, er en annen sak).

Gjennom kombinasjonen av faglig ekspertstatus og høyprofilert politisk engasjement, skaffet Chomsky seg en posisjon som amerikansk rikssynser med globalt nedslagsfelt. Som barn av sin tid – selve blomstringstiden for populærintellektualismen – ble han prototypen på en tidsriktig guru, akademiker som aktivt akslet utfordringen med å forme sin samtid og dens selvforståelse.

Tilbake til fremtiden

Men dette var altså Vietnam-krigen – og 40 år er gått siden den gang. Hvordan kan det ha seg at han fortsatt idag feires og hyldes av opinionsdannere verden over, med våre egen Aftenposten i spissen, som ”verdens viktigste intellektuelle”? Hva har Noam Chomsky gjort opp gjennom alle disse årene? Chomsky har – nærsagt selvsagt – ikke ligget på latsiden. Hans bibliografi – bøker og artikler frem til vår egen tid – omfatter et imponerende antall spenstige titler, innen lingvistikk såvel som politikk, med et anarkistisk orientert

samfunnskritisk anslag. Her gjentar Chomsky sine velkjente ”alternative tolkninger” av tidens skiftende trend-anliggender, hvor gjennomgangsmelodien er hva som er galt med det amerikanske samfunnet – og hva som er galt med alle de andres virkelighetsoppfatninger. Som selverklært ”ekstremt venstrevridd” har han arrogant kunnet avvise det meste av analysene fra den øvrige venstresiden – det være seg ”the Old Left” (1930-tallets kommunister og sovjet-sympatisører) eller ”the New Left” (1960-tallets ”frihetlige sosialister”). På sine gamle dager har Chomsky gjenoppdaget at USA støttet militærkuppet i Chile 11. september 1973, og han har med bred penn beskrevet sitt eget hjemland som ”verdens største terroriststat”. Samfunnskritikk av det slag som Chomsky fremfører, er imidlertid ingen mangelvare i dagens USA, – ei heller i “Vesten” forøvrig.

Det synes derfor betimelig å spørre hvor mye av Chomskys tankegods som kan kalles nytt, originalt, innovativt eller epokegjørende. På hvilken måte gjør hans innflytelse egentlig seg gjeldende i 2011 – ut over at hans navn påkalles og siteres på en måte som bringer tanken hen på rituelle besvergelses?

Den Chomsky som vi møter i Aftenpostens reportasje/intervju fremstår som en ivrig og fortsatt høyst oppegående formidler av gamle perspektiver og tanker, – en samfunnsdebattant som intellektuelt har gått på autopilot gjennom fire decennier. På intervjuerens spørsmål om hva som er den største *feilen* han måtte ha gjort, er svaret at han ikke har gjort nok. Slik taler en retthaversk 83-åring som har intet glemt og intet lært.